

ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ

УДК 336.7

doi: 10.15330/apred.2.15.119-128

Білий М.М.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: (0342)752351,
e-mail: biluy.m@i.ua

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан та основні сучасні тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні.

У вітчизняній фаховій літературі відображено окремі аспекти цих питань, зокрема, роль та місце платіжних систем у сучасному світі, у суспільно-господарських системах з ринковою економікою. Втім, недостатньо дослідженими залишаються питання розвитку ринку платіжних карток в Україні. Відчувається потреба в дослідженнях, які б комплексно висвітлювали діяльність усіх суб'єктів зазначеного ринку, зокрема, платіжних організацій, банків, торговців та держателів карток.

Метою статті є з'ясування стану та тенденцій подальшого розвитку, а також вироблення на цій основі напрямів реформування ринку платіжних карток як складової національного платіжного простору України.

На сьогоднішній день вітчизняний ринок платіжних карток є одним із сегментів ринку банківських послуг, який демонструє один з найвищих темпів розвитку. Відзначено, що за умов підвищення якості надання послуг та зниження тарифів на обслуговування платіжних карток ринок платіжних карток в Україні має значний потенціал подальшого розвитку, не тільки в національному масштабі, але у випадку виходу на світовий рівень. Ключовим фактором такої ситуації є, в першу чергу, високий рівень конкуренції, який зумовлює учасників ринку постійно впроваджувати нові, якісні банківські продукти. Згідно світових стандартів, сучасний стан ринку платіжних карток в Україні має усі ознаки «ринку, що розвивається» (emerging market). Зважаючи на це, в статті виділено основні характеристики, притаманні високорозвиненому ринку платіжних карток згідно світового досвіду.

Основні тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні проаналізовано на основі низки абсолютних та відносних показників ринку впродовж 2010-2019 років, намічено основні заходи, які сприятимуть подальшому розвитку вказаного сектору банківських послуг в нашій країні.

Ключові слова: платіжні картки; безготівкові розрахунки, банки-учасники платіжних систем.

Bilyi M.M.

THE FEATURES OF DEVELOPMENT OF THE PAYMENT CARD MARKET IN UKRAINE

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Finance,
Shevchenka str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: (0342)752351,

Abstract. The article analyzes the current state and major current trends in the development of the payment card market in Ukraine.

The domestic professional literature reflects some aspects of these issues, in particular, the role and place of payment systems in the modern world, in socio-economic systems with a market economy. However, issues regarding the development of the payment card market in Ukraine remain poorly understood. There is a need for research that would comprehensively cover the activities of all market entities, including payment institutions, banks, merchants, and cardholders.

The purpose of the article is to find out the state and trends of further development, as well as to develop on this basis directions for reforming the payment card market as a component of Ukraine's national payment space.

Today, the domestic payment card market is one of the segments of the banking services market, which shows one of the highest rates of development. It is noted that in the conditions of improving the quality of service delivery and lower tariffs for payment card servicing, the payment card market in Ukraine has considerable potential for further development, not only on a national scale, but in case of entering the world level. The key factor in this situation is, first and foremost, the high level of competition, which causes market participants to constantly introduce new, quality banking products. According to world standards, the current state of the payment card market in Ukraine has all the features of an emerging market. In view of this, the article highlights the main characteristics inherent in the highly developed payment card market in the light of global experience.

The main trends in the development of the payment card market in Ukraine are analyzed on the basis of a number of absolute and relative indicators of the market during 2010-2019, outlined the main measures that will contribute to the further development of the specified sector of banking services in our country.

Key words: payment cards; cashless settlements, banks-participants of payment systems.

Вступ. Необхідність раціоналізації платіжної системи будь-якої країни зумовлює процес поступового зменшення обсягів операцій з готівкою на користь безготівкових форм розрахунків. Одним із інструментів безготівкових розрахунків є платіжна картка. В Україні на фоні значних обсягів емісії платіжних карток банками та досить розвиненої мережі термінальної інфраструктури низькими залишаються темпи впровадження безготівкової оплати за товари та послуги, високим є рівень карткового шахрайства, що є наслідком використання банками застарілих технологій. Невирішеним залишається питання формування національної системи маршрутизації карткових операцій та клірингу. Навіть за внутрішньодержавними операціями з використанням платіжних карток, емітованих банками-резидентами, кліринг відбувається за кордоном через установи-нерезиденти. Таким чином, дослідження питань функціонування ринку банківських платіжних карток в Україні є дійсно особливо актуальним, а вивчення світової практики і перспектив розвитку цього ринку набувають наразі у даний час особливої конкретної значущості.

У вітчизняній науковій літературі відображено окремі аспекти цих питань, зокрема, роль та місце платіжних систем у сучасному світі, у суспільно-господарських системах з ринковою економікою. Сучасний стан та перспективи розвитку платіжної системи України розкрито у роботах О.І. Барановського, Н.П. Горідька, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, Корецької Н.І., В.П. Страхарчук, М.І. Савлука, І.В. Сала, В.С. Стельмаха, Н.М. Шелудько [2; 7]; підходи до структуризації та характеристики платіжних систем в Україні та світі у контексті організаційно-правового забезпечення функціонування карткових платіжних систем наведено в роботах О.Д. Вовчак, О.М. Колодізева, В.М. Кравця, А.С. Савченка, В.В. Платонової, Є.М. Терехова, А.М. Топоровської, В.І. Харченка [8]. Втім, недостатньо дослідженими залишаються питання розвитку ринку платіжних карток в Україні. Відчувається потреба в дослідженнях, які б комплексно висвітлювали діяльність усіх

суб'єктів зазначеного ринку, зокрема, платіжних організацій, банків, торговців та держателів карток.

Постановка завдання. Метою дослідження є з'ясування стану та тенденцій подальшого розвитку, а також вироблення на цій основі напрямів реформування ринку платіжних карток як складової національного платіжного простору України.

Результати. На сьогоднішній день вітчизняний ринок платіжних карток є одним із сегментів ринку банківських послуг, які демонструють найвищу динаміку, яка за умов підвищення якості послуг та зниження тарифів на обслуговування, має значний потенціал подальшого розвитку, не тільки в національному масштабі, але у випадку виходу на світовий рівень. Ключовим фактором такої ситуації є, в першу чергу, високий рівень конкуренції, який зумовлює учасників ринку постійно впроваджувати нові, якісні банківські продукти [2].

Згідно світових стандартів, сучасний стан ринку платіжних карток в Україні має усі ознаки "ринку, що розвивається" (emerging market): це твердження міститься у доповідях та матеріалах фахівців з країн із "зрілими ринками" (mature market). Основні відмінності між цими двома типами ринків полягають у сфері устрою та світосприйняття суспільства.

Так, ключовими ознаками ринку платіжних карток, що розвивається є переважання дебетових карток над кредитними; низький рівень конкуренції та ненасиченість ринку. В той же час, в фаховій літературі зустрічаємо такі основні характеристики, притаманні високорозвиненому ринку платіжних карток [1]:

- велика кількість емітентів та еквайрів різного типу;
- великі обсяги емісії карток, у абсолютному значенні і відносному, на душу населення;
- велика кількість трансакцій і оборотів за картками, в абсолютному і відносному значенні;
- наявність різних видів карток на ринку (кредитні, дебетові, «електронні гаманці» та ін.);
- наявність карток на різній технологічній основі (з магнітною смугою, з мікропроцесором (чипом), з подвійним інтерфейсом та ін.);
- висока щільність мережі пристроїв самообслуговування пунктів видачі готівки;
- розвинена торгово-сервісна інфраструктура обслуговування карток;
- висока частка платіжних трансакцій (безготівкових розрахунків) за кількістю і вартістю відносно трансакцій зняття готівки та отримання касових авансів;
- висока частка платежів за картками за кількістю і за величиною трансакцій порівняно з іншими інструментами роздрібних платежів.

Ключовою тенденцією розвитку ринку платіжних карток в Україні протягом останніх років є зменшення більшості абсолютних значень показників, а саме кількості учасників карткових платіжних систем, держателів платіжних карток, а також кількості платіжних карток (в обігу та активних). Лише починаючи з 2019 року спостерігається відновлення тенденцій до зростання згаданих показників, але говорити про остаточну зміну тренду, на наш погляд, ще передчасно (табл. 1). За даними НБУ, загальна кількість платіжних карток в Україні за три квартали 2019 зросла на 9% - до 64,7 млн шт. 60% від цієї кількості – це активні платіжні картки [5].

Це зумовлене насамперед такими ключовими чинниками, як банкрутство низки вітчизняних банків, фінансовою кризою (після 2013 року) та зміною підконтрольної території України. Тому слушною є думка деяких фахівців щодо необхідності аналізування основних тенденцій розвитку сучасного ринку платіжних карток в Україні в розрізі не абсолютних, а відносних показників [3].

Таблиця 1

Ключові індикатори розвитку ринку платіжних карток в Україні за 2010–2018 рр.

Table 1

Key indicators for the development of the payment card market in Ukraine for 2010–2018

Звітна дата	К-сть учасників карткових платіжних систем, од.	Держателі платіжних карток, тис. ос.	Платіжні картки в обігу, тис. шт.	Активні платіжні картки, тис. шт.
1 січня 2010 р.	146	39 395	44 469	29 104
1 січня 2011 р.	141	39 942	46 375	29 405
1 січня 2012 р.	142	35 179	57 893	34 850
1 січня 2013 р.	142	44 339	69 826	33 106
1 січня 2014 р.	143	49 719	69 726	35 622
1 січня 2015 р.	128	51 649	70 551	33 042
1 січня 2016 р.	98	43 058	59 307	30 838
1 січня 2017 р.	87	41 746	57 633	32 389
1 січня 2018 р.	77	41 721	59 867	34 858
1 січня 2019 р.	73	42 304	59 390	36 949
1 квітня 2019 р.	73	42 644	61 803	36 788

Джерело: сформовано автором за даними джерела [4]

Так, у табл. 2 наведено результати розрахунку відносних показників стану ринку платіжних карток в Україні.

Таблиця 2

Відносні показники ринку платіжних карток в Україні за 2010–2019 рр.

Table 2

Relative indicators of payment card market in Ukraine for 2010–2019

Звітна дата	Частка банків, що є учасниками карткових платіжних систем у загальній кількості діючих банків, %	Кількість платіжних карток на 1 ос., шт.	Кількість активних карток, випущених 1 учасником карткових платіжних систем, тис. шт.	Кількість платіжних карток, випущених 1 учасником карткових платіжних систем, тис. шт.
1 січня 2010 р.	81,56	0,97	199,34	304,58
1 січня 2011 р.	80,57	1,01	208,55	328,90
1 січня 2012 р.	81,14	1,27	245,42	407,70
1 січня 2013 р.	81,14	1,53	233,14	491,73
1 січня 2014 р.	79,44	1,53	249,10	487,59
1 січня 2015 р.	81,01	1,64	258,14	551,18
1 січня 2016 р.	89,91	1,39	314,67	605,17

Продовження табл. 2

1 січня 2017 р.	93,55	1,35	372,29	662,45
1 січня 2018 р.	93,90	1,41	452,70	777,49
1 січня 2019 р.	94,80	1,43	543,37	873,38
1 квітня 2019р.	94,80	1,45	540,99	922,43

Джерело: розраховано авторами за даними джерела [4]

За результатами розрахунків можна констатувати, що в останні роки вітчизняний ринок платіжних карток продовжує бурхливо розвиватись. Так, частка банків, що є учасниками карткових платіжних систем, у загальній кількості діючих в Україні банків зросла з 81,56% у 2010 р. до 94,80% у 2019 р. Кількість активних карток, випущених 1 учасником карткових платіжних систем, зросла у 2,7 рази (з 199,34 тис. шт. у 2010 р. до 540,998 тис. шт. у 2019 р.), а в цілому кількість випущених платіжних карток у розрахунку на 1 учасника зросла більш, ніж у 3 рази (з 304,58 тис. шт. у 2010 р. до 922,4 тис. шт. у 2019 р.). Такі цифри описують тенденції більш активної роботи «вцілілих» банків у напрямі залучення населення до використання в платіжних карток. Зростає й кількість платіжних карток, що припадає на 1 особу в Україні. Так, станом на 1 січня 2019 р. цей показник становив 1,43 шт., хоча у 2010 р. його значення становило лише 0,97 шт. Така динаміка засвідчує зростання довіри населення до безготівкових розрахунків, а також усвідомлення зручності та доступності цього платіжного інструмента. Отже, можна говорити про кардинальні позитивні зміни в популярності платіжних карток в Україні.

Як видно з даних табл. 3, хоча протягом 2015–2019 рр. платіжні картки з магнітною смугою продовжували займати найбільшу частку серед усіх використовуваних в обігу платіжних карток, проте не можна не відмітити стійку тенденцію до переорієнтування вітчизняних банків на випуск універсальних електронних платіжних засобів, які б максимально демонстрували усі переваги та зручності для клієнтів у процесі користування платіжними картками. Так, більш ніж у 4 рази впродовж 2015-2019 років зросла кількість безконтактних платіжних карток в обігу, у 2,9 рази банки збільшили випуск універсальних платіжних карток (з чипом та магнітною смугою). Більше того, за даними НБУ за три квартали 2019 року 22% активних платіжних карток в Україні були безконтактними та токенизованими³ (їх кількість за 9 місяців зросла майже на 70% – до 6,7 млн шт. та 1,9 млн шт. відповідно) [5]. Саме підлаштовуючись під тенденції суттєвого зростання популярності токенизованих платіжних карток, Національний банк України, починаючи з квітня 2019 року, публікує на своєму сайті дані про кількість платіжних карток в обігу з використанням мобільних платіжних інструментів. Зокрема, станом на 1 квітня 2019 року зафіксовано 1106 тис. шт. карток такого типу. Водночас, відмічаємо й факт практично повного виведення з обігу платіжних карток на основі технології носія інформації виключно чіпа.

³ платіжні картки, створені в результаті заміни реквізитів платіжних карток на унікальні цифрові ідентифікатори, які далі використовуються для здійснення операцій з використанням гаджетів з функцією NFC.

Види платіжних карток, емітовані українськими банками

Types of payment cards issued by Ukrainian banks

Звітна дата	Платіжні картки (тис. шт.)						
	Усього	За видами носіїв інформації					
		з магнітною смугою	з магнітною смугою та чипом	з них безконтактні	з чипом	з них безконтактні	віртуальні
1 січня 2015 р.	33 042	30 009	2 370	1 090	416	0	248
1 січня 2016 р.	30 838	27 586	2 766	1 406	194	45	291
1 січня 2017 р.	32 389	27 994	3 876	1 987	74	6	444
1 січня 2018 р.	34 858	27 202	7 407	2 721	24	24	225
1 січня 2019 р.	36 949	30 392	6 323	3 946	16	16	219
1 квітня 2019 р.	36 788	28 637	6 816	4 545	0	0	229

Джерело: розраховано авторами за даними джерела [4]

Щодо платіжної схеми, то вітчизняні банки протягом останніх років практично не міняють свою емісійну політику. Як наслідок, бачимо стабільні обсяги таких карток впродовж 2015-2019 років. За типами фінансових операцій, що можна здійснити за допомогою платіжної картки, українські банки також зробили акцент на універсальності та багатофункціональності, тому кількість платіжних карток з одночасною функцією платежу та зняття готівки поступово зростає, а платіжні картки виключно з функцією зняття готівки банками вже не емітуються. Так, станом на 1 січня 2019 р. таких карток в обігу практично не залишилось (табл. 4).

Водночас, використання платіжних карток в якості носія електронних грошей не є досить актуальним серед українських банків. Це зумовлено перш за все законодавчими обмеженнями щодо емісії електронних грошей в Україні та розрахунків ними. Тому у 2018-2019 роках фіксуємо скорочення кількості платіжних карток, які мають таку функцію.

Таблиця 4

Види платіжних карток, які емітовані українськими банками

Table 4

Types of payment cards issued by Ukrainian banks

Звітна дата	Платіжні картки (тис. шт.)							з них з функції електронних грошей
	За платіжною схемою		За типами держателів		За типами фінансових операцій			
	з дебетовою функцією	з кредитною функцією	корпоративні	особисті	з функцією видачі готівки	з функцією платежів та видачі готівки	з функцією платежів без видачі готівки	
01.01.2015	25 491	7 551	356	32 686	153	32 654	236	16
01.01.2016	24 794	6 044	390	30 448	123	30 430	285	9
01.01.2017	29 398	2 991	467	31 922	39	31 906	444	54
01.01.2018	27 464	7 395	523	34 335	1	34 609	248	36
01.01.2019	30 135	6 814	606	36 343	0	36 715	234	34

Джерело: розраховано авторами за даними джерела [4]

Яскравим прикладом бурхливого розвитку ринку платіжних карток в Україні є темпи зростання обсягів та кількості операцій з використанням платіжних карток (табл. 5).

Таблиця 5

Кількість та обсяги операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками

Table 5

Quantity and volume of transactions using payment cards issued by Ukrainian banks

Роки	Обсяги операцій (млн. грн.)			Кількість операцій (млн. шт.)		
	Безготівкові розрахунки	Отримання готівки	Усього	Безготівкові розрахунки	Отримання готівки	Усього
2010	29 463	421 189	450 652	121	571	692
2011	46 346	529 633	575 979	214	661	875
2012	91 583	649 897	741 480	348	725	1 073
2013	159 138	756 889	916 027	584	755	1 339
2014	255 194	763 841	1019 035	879	693	1 573
2015	384 795	848 001	1232 796	1 287	678	1 965
2016	571 275	1038 985	1610 260	1 775	738	2 513
2017	834 957	1289 721	2124 678	2 311	780	3 091
2018	1297 429	1579 091	2876 521	3 072	842	3 915

Джерело: сформовано автором за даними джерела [4]

Такі тенденції пов'язані перш за все зі збільшенням кількості платіжних терміналів, що використовуються закладами торгівлі та сфери послуг, все більш інтенсивним використанням фізичними та юридичними особами мережі Інтернет для проведення розрахунків, надання все більшою кількістю банків можливостей своїм клієнтам дистанційної оплати за товари чи послуги та ін. Також одним з факторів зростання обсягів та кількості операцій з використанням платіжних карток варто відмітити темпи інфляції, адже зростання цін в Україні за 2010-2019 роки склало приблизно 2 рази.

Більше того, загальна кількість операцій (безготівкових та отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за 9 місяців 2019 року уже перевищила показники попереднього року. Зокрема, станом на 1 вересня 2019 року цей показник склав від початку року 3 651,7 млн шт., а обсяг – 2 582,7 млрд грн. Якщо порівняти з аналогічним періодом 2018 року, кількість операцій зросла на 29%, а сума – на 27% [5].

За кількістю переважали безготівкові операції – 2 991,7 млн шт. (81,9%), тобто вісім із десяти операцій із платіжними картками були безготівковими. Водночас обсяг безготівкових операцій поки не зміг стати основним, адже станом на 1 вересня 2019 року становив 1 282,6 млрд грн, що склало 49,7% від усіх операцій із картками. В свою чергу, розподіл безготівкових операцій із використанням платіжних карток за підсумками 9 місяців 2019 року свідчить, що найбільша кількість операцій припадала на розрахунки в торговельній мережі – 51%. За обсягами безготівкових операцій домінували перекази з картки на картку – 41%.

Як зауважує НБУ, популярність безконтактних операцій позитивно впливає на розширення безконтактної платіжної інфраструктури. Від початку 2019 року мережа торговельних POS-терміналів в Україні зросла на 14,1% – до 318,4 тис. од., із них 89% торговельних POS-терміналів забезпечують можливість здійснення безконтактної оплати (станом на 01 січня 2019 року – 79,4%).

В цілях об'єктивності варто зазначити, що розвиток ринку платіжних карток в Україні багато в чому відрізняється від розвинених країн світу. Зокрема, в більшості західноєвропейських країн встановлене обмеження на законодавчому рівні щодо можливостей використання готівки в розрахунках. Більше того, з боку органів державної влади вказаних країн запроваджені різноманітні механізми стимулювання безготівкових розрахунків. Зокрема, в Бельгії оплата певних видів податків виконується виключно з банківського рахунку (прибутковий податок, податок на майно). В Німеччині в усіх рівнях стимулюється використання платіжних карток для платежів за комунальні послуги, сплату страхових платежів, погашення кредитів та ін. У Мексиці створено спеціальний фонд з метою організації податкових відрахувань через систему інтернет-банкінгу. Підприємствам торгівлі та послуг Південної Кореї, які приймають до оплати банківські картки, надаються певні податкові пільги. У США усі державні платежі здійснюються тільки в безготівковій формі. [3].

В Україні поки відсутні такі стимулюючі заходи, водночас зі своєю боку органи влади намагаються усіма доступними способами скорочувати можливості використання населенням та суб'єктами господарювання у розрахунках готівки. Зокрема, великого резонансу набуло прийняття восени 2019 року законів про “кешбек” та касові апарати. Вказані законодавчі документи покликані запровадити в Україні ряд мотиваційних заходів для споживачів, щодо можливостей контролю за проведенням розрахункових операцій продавцями та надавачами послуг через реєстратори розрахункових операцій, а для продавців – низку заходів, аби спростити користування реєстраторами розрахункових операцій і посилити відповідальність за відмову це робити [6]. В цілому, хоча малим та середнім бізнесом такі законодавчі ініціативи сприймаються в основному негативно, їхній внесок у розвиток ринку платіжних карток в Україні однозначно є стимулюючим.

Загалом, за результатами дослідження особливостей розвитку ринку платіжних карток в Україні протягом останніх років та досвіду передових країн світу в цьому плані, вважаємо, що основними факторами, які й в подальшому стимулюватимуть розвиток вказаного сектору банківських послуг в нашій країні, є:

1) система заходів щодо підвищення фінансової грамотності населення в Україні, яка поки що перебуває на недостатньо високому рівні;

2) заходи щодо збільшення рівня безпеки карткових платіжних систем, які унеможливають випадки шахрайства, несанкціонованого доступу та втрати коштів з карткових рахунків учасниками платіжних систем;

3) запровадження механізмів податкового стимулювання безготівкових розрахунків шляхом введення обмежень на розрахунки готівкою під час здійснення певних видів платежів, наданням певних пільг чи преференцій за умови проведення безготівкових розрахунків з використанням систем інтернет-банкінгу і т.д.

4) розширення функціональних можливостей електронних платіжних засобів не тільки у сфері здійснення безготівкових розрахунків, але й інших сфер життя (наприклад, використання технології BANK-ID та Smart-ID для ідентифікації особи та ін.).

Висновки. Таким чином, протягом останніх років в Україні спостерігається стала тенденція до щорічного збільшення більшості показників, що характеризують ринок платіжних карток в Україні. Про це свідчать зокрема зростання питомої ваги активних платіжних карток в обігу, постійне збільшення кількості та обсягів безготівкових розрахунків, розширення та удосконалення технологій платіжної інфраструктури та ін. Загалом, слід визнати, що розвиток ринку платіжних карток в Україні є невід'ємною складовою детінізації економіки України, легалізації доходів і витрат, оптимізації розрахунків тощо. Тому задля подальшого розвитку ринку платіжних карток в Україні виокремлено напрями вдосконалення та заходи, що забезпечать стимулювання розвитку цього ринку.

1. Вишивана Б. Класифікація карткових платіжних інструментів. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2009. № 19. С. 158–164.
2. Корецька Н. І. Фактори, що впливають на функціонування ринку платіжних карток. *Економічний форум*. 2016. № 2. С. 275-285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_2_43/ (дата звернення 18.10.2019).
3. Коць О.О., Гоменюк В.В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка і суспільство*. Випуск №15. 2018. С. 671-678. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/102.pdf (дата звернення 18.10.2019).
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua/> (дата звернення 18.10.2019)
5. Ринок платіжних карток, 9 місяців 2019 року. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/rinok-platijnih-kartok-9-misyatsiv-2019-roku> (дата звернення: 18.10.2019 р.).

6. Рада прийняла закони про “кешбек” та касові апарати <https://www.epravda.com.ua/news/2019/09/20/651839/> (дата звернення: 18.10.2019 р.).
7. Страхарчук В. П. Платіжні системи: навч. інструментарій. для студ. вищ. навч. закл. Л., 1998. 109 с.
8. Харченко В., Капралов Р. Статистичний аналіз ринку банківських платіжних карток в Україні у контексті країн із розвинутими картковими ринками. *Вісник НБУ*. 2010. № 5. С. 44 – 52.

References

1. Vyshyvana, B. “Classification of card payment instruments.” *Formation of market economy in Ukraine*, no. 19, 2009, pp. 158–164.
2. Koretska, N.I. “Factors influencing the functioning of the payment card market.” *Economic Forum*, no. 2, 2016, pp. 275-285. Vernadsky national library, nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_2_43/ Accessed 18 Oct. 2019.
3. Kots O.O., and, V.V. Gomenyuk. “Current status and prospects of development of the payment card market in Ukraine.” *Economy and society*, no.15, 2018, pp. 671-678. Economyandsociety, economyandsociety.in.ua/journal/15_eng/102.pdf. Accessed 18 Oct. 2019
4. Official site of the National Bank of Ukraine. URL: <http://www.bank.gov.ua>. Accessed 18 Oct. 2019
5. “Payment card market, 9 months of 2019.” National Bank of Ukraine, bank.gov.ua/news/all/rinok-platijnih-kartok-9-misyatsiv-2019-roku. Accessed 18 Oct. 2019.
6. “The Council adopted laws on cashback and cash registers” PRAVDA, www.epravda.com.ua/news/2019/09/20/651839/ Accessed 18 Oct. 2019.
7. Straharchuk, V.P. *Payment systems*, Nat. Bank of Ukraine, 1998.
8. Kharchenko, V., and R. Kapralov. “Statistical analysis of the market of bank payment cards in Ukraine in the context of countries with developed card markets.” *Bulletin of the National Bank of Ukraine*, no. 5, 2010, pp. 44 - 52.